

BRAČNI IMOVINSKI REŽIM U FRANCUSKOM PRAVU

Bračni imovinski režim u francuskom pravu / Nevena PetrušićU: Građanska kodifikacija : zbornik radova. Sv. 1 / /urednik Radmila Kovačević-Kuštrimović/. - Niš : Pravni fakultet, Centar za publikacije, 2002. - Str. 209-224, ISBN 86-7148-034-8

1. Uvod

1. U Republici Srbiji u toku su pripreme za reformu porodičnog prava. Bračni imovinski odnosi, koji već više od pet decenija nisu pretrpeli suštinske izmene,¹ spadaju u red onih porodičnopравnih odnosa koji zahtevaju urgentnu, temeljnu i sveobuhvatnu reformu. Prilikom projektovanja domaćeg bračnog imovinskog režima treba, nesumnjivo, imati u vidu savremena rešenja u uporednom pravu, kao i principe na kojima se danas izgrađuje novo Evropsko porodično pravo.² U potrazi za novim i savremenim rešenjima, francuski bračni imovinski sistem

¹ U posleratnoj Jugoslaviji bračni imovinski odnosi bili su prvi put regulisani Osnovnim zakonom o braku od 3. 4. 1946. godine (Sl. list FNRJ, 29/46). Republički zakoni u oblasti porodičnog prava, doneti sredinom sedamdesetih godina prošlog veka, nisu uneli suštinske promene u ovu oblast porodičnog prava. Komparativna analiza važećeg Zakona o braku i porodičnim odnosima od 7. juna 1980. godine (Sl. glasnik RS, 22/80) pokazuje da se ni važeći bračni imovinski režim u Republici Srbiji bitno ne razlikuje od režima ustanovljenog daleke 1946. godine.

² Evropsko porodično pravo, čiji su obrisi sve vidljiviji, nastaje u složenom procesu koji se odvija na nivou Evropske Unije, normativnom delatnošću njenih organa, kao i na nacionalnom nivou, putem unifikacije i harmonizacije porodičnog prava država članica Evropske Unije i drugih evropskih država (Videti: K. Boele-Woelki, *The road towards a European Family Law*, Electronic Journal of Comparative Law, Vol. 1., 1. November 1997, - <http://www.ejcl.org/11/art11-1.html>). Snažan podstrek ovom procesu daje Komisija za Evropsko porodično pravo (*Commission on European Family Law - CEFL*), formirana 1. septembra 2001. godine. Komisiju čini 25 vodećih eksperata iz oblasti porodičnog i komparativnog prava iz svih zemalja članica Evropske Unije i drugih evropskih zemalja. Osnovna uloga Komisije jeste stvaranje novih teorijskih i praktičnih okvira harmonizacije porodičnog prava u Evropi, a njen osnovni zadatak, radi koga je i osnovana, jeste kreiranje principa Evropskog porodičnog prava. Aktivnosti Komisije podeljene su na tri osnovna segmenta: 1) pregled dostignuća dosadašnjih uporednih analiza i istraživanja u oblasti harmonizacije porodičnog prava u različitim evropskim državama, razmena informacija i koordinisanje budućih istraživanja; 2) razmatranje najznačajnijih porodičnopравnih problema na osnovu uporednih razmatranja zakonskih rešenja prihvaćenih u zakonodavstvima evropskih država i 3) analiza uloge budućih (potencijalnih) članica Evropske Unije u harmonizaciji porodičnog prava. Komisiju čine dve grupe: Organizacioni komitet i Ekspertska grupa. Komisija je započela svoj rad razmatranjem zakonodavstava o razvodu braka i alimentaciji, dok je druga etapa rada bila posvećena roditeljstvu. (Informacije o sastavu i radu Komisije dostupne su na zvaničnom web site <http://www.law.uu.nl/priv/cefl>). Metod rada i prvi rezultati rada Komisije biće predstavljeni na Konferenciji "*Perspektiva harmonizacije porodičnog prava u Evropi*", koja će biti održana od 11-14 decembra 2002, u Utrecht-u, u Holandiji. Program rada Konferencije, spisak učesnika i nazivi referata objavljeni su u broju

i pojedini njegovi instituti mogu poslužiti kao putokaz na putu normativnog uobličavanja modernog sistema bračnih imovinskih odnosa³.

2. Savremeni francuski bračni imovinski režim spada u red najnaprednijih imovinsko-pravnih bračnih režima u uporednom pravu. Reforme u oblasti bračnog imovinskog prava, izvršene u nekoliko navrata, počev od 1965. godine,⁴ u kontekstu ukupne demokratizacije unutarporodičnih donosa,⁵ imale su tri strateška pravno-politička cilja: 1) dosledno ostvarivanje principa ravnopravnosti supružnika u domenu njihovih bračnih imovinskih odnosa, 2) proširenje granica slobode ugovaranja bračnog imovinskog režima, i 3) implementacija standarda i pravila sadržanih u ratifikovanim međunarodnim konvencijama.⁶ Uspešnim ostvarivanjem ovih ciljeva, Francuska se svrstala u red evropskih zemalja sa modernim bračnim imovinskim sistemom.⁷ Zato ne iznenadjuje činjenica da rešenja važećeg francuskog bračnog imovinskog prava služe kao dobar uzor u aktuelnom procesu unifikacije i harmonizacije porodičnog prava država članica Evropske unije.⁸

časopisu *Newsletter European Private Law*, Vol. 4, No 3 . april, 2002., koji je u elektronskoj verziji dostupan na Internet adresi: u <http://www.jura.uni-freiburg.de/newsletter/NEPL/Newsletter02.2.pdf>.

³ Treba primetiti da je svojevremeno, prilikom rada na Srpskom građanskom zakoniku, francusko pravo izvršilo izvestan uticaj na oblikovanje pojedinih instituta bračnog imovinskog prava. Iako je u Srpskom građanskom zakoniku bračni imovinski režim gradjen po uzoru na Austrijski građanski zakonik, redaktori su odstupili od pojedinih njegovih rešenja i inspiraciju za pojedine institute našli u francuskom bračnom imovinskom pravu. Činjenica je, međjutim, da je ova oblast francuskog prava u to vreme bila izrazito nazadna, nazadnija čak i u odnosu na države u kojima su u vreme donošenja Code Civil-a još uvek vladali feudalni društveni odnosi. Uprkos tome što je Francuska gradila moderan buržoaski pravni sistem, zasnovan na individualizmu, ovaj princip nije bio prihvaćen u bračnom imovinskom pravu - udata žena bila je lično zavisna od muža, u statusu starijeg maloletnika, bez mogućnosti da samostalno raspolaže svojom imovinom. (O tome videti: Gams, A.: *Bračno i porodično imovinsko pravo*, Naučna knjiga, Beograd, 1966, str. 7. i 15).

⁴ Videti pregled zakonodavstva i evoluciju francuskog prava u ovoj oblasti, u tekstu *Introduction au droit des régimes matrimoniaux, Section 2: Evolution du droit des régimes matrimoniaux*, dostupnom u elektronskoj formi na adresi <http://www.chez.com>, str. 3-4.

⁵ O efektima procesa demokratizacije porodičnih odnosa, videti: Janjić Komar, M.: *Demokratizacija porodičnih odnosa*, Pravni život, 9/2000, Tom I, str. 499-505.

⁶ Za bračne imovinske odnose sa stranim elementom imovinske poseban značaj ima Zakon br. 97-987 od 28. 10. 1997. (Journal Officiel od 29. 10. 1997), kojim su regulisana pitanja odredjivanja merodavnog prava. Njegovim stupanjem na snagu, dopunjene su generalne odredbe CC kojima je regulisan bračni imovinski režim, uvodjenjem pet novih članova, čl.1397-2, čl. 1397-3, čl. 1397-4, čl. 1397-5 i čl. 1397-6 CC. (Videti: *Loi no 97-987 du 28 octobre 1997 modifiant le code civil pour l'adapter aux stipulations de la convention de La Haye sur la loi applicable aux régimes matrimoniaux et organiser la publicité du changement de régime matrimonial obtenu par application d'une loi étrangère*, na Internet adresi: <http://droit.org/jo/codex>; Gutmann, D.: *Droit international privé*, Dalloz, 2000, pp. 185-193).

⁷Videti kratak pregled bračnih imovinsko-pravnih režima u savremenom uporednom pravu: Draškić, M.: *Porodično pravo*, Beograd, Institut Otvoreno društvo, Institut za zstavnu i zakonodavnu politiku, Baograd, 1998, str. 369-371.

⁸ Ovaj proces prate sve intenzivnija uporedna istraživanja porodičnog prava. Naučni radovi posvećeni komparativnom porodičnom pravu zauzimaju sve više prostora u opštim i specijalizovanim časopisima uporednog prava. Brzi razvoj uporednog porodičnog prava podstaknut je novim informatičkim tehnologijama. Pored izvora međunarodnog i nacionalnog prava, na Internetu se danas nalaze brojni časopisi u ekskluzivnom elektronskom obliku, koji posetiocima nude integralne tekstove članaka. Tako su, npr. na stranicama *Electronic Journal of*

3. U ovom radu izložena su osnovna zakonska rešenja važećeg francuskog prava u oblasti imovinskih odnosa supružnika, koji su regulisani u skladu sa savremenim principima bračnog i porodičnog prava.⁹

2. Pluralizam bračnih imovinskih režima

4. Francusko pravo nudi supružnicima modele tri različita sistema imovinskih odnosa, koji su sveobuhvatno i veoma detaljno regulisani Code Civil-om:¹⁰

1) režim zajednice (*régime en communauté*), koja može biti zakonska (*communauté légal*) ili ugovorna (*communauté conventionnelle*),

2) režim odvojenih dobara (*régime de séparation de biens*) i

3) režim učešća u tekovini (*régime de participation aux acquêts*).

Prema odredbama CC, jedini bračni imovinski režim koji se primenjuje po samom zakonu jeste režim zakonske zajednice. Njegova primena rezervisana je za slučajeve sklapanja braka bez bračnog ugovora, dok je za primenu ostalih režima potrebno sklapanje punovažnog bračnog ugovora.¹¹

5. Svaki od zakonom uređenih modela bračnih imovinskih režima ima određene prednosti i nedostatke. Drugim rečima, ne postoji, "dobar" ili "loš" bračni režim, ali u pojedinačnim slučajevima, on, zbog pogrešne procene i izbora, može biti neodgovarajući, s obzirom na konkretnu situaciju supružnika i njihove želje i potrebe.¹²

Comparative Law, (<http://www.ejcl.org>.) dostupne mnoge studije, članci i rasprave, posvećene ustanovama porodičnog i drugih grana prava. Časopis *Newsletter European Private Law*, na adresi <http://www.jura.uni-freiburg.de/newsletter/NEPL/>, takodje sadrži veliki broj članaka iz oblasti porodičnog i drugih grana prava. Spacijalizovani časopis *International Journal of Law, Policy and the Family* (<http://www3.oup.co.uk/lawfam>), u celini je posvećen porodičnim odnosima. (O resursima komparativnog prava na Internetu veoma korisne informacije pruža pregledni članak: Witzleb, N., Martiny, D., Thoelke, U., Frericks, T.: *Comparative Law and Internet*, objavljen u *Electronic Journal of Comparative Law*, Vol. 3.2 October 1999, <http://www.ejcl.org/32/art32-1.html>).

⁹ O savremenim tendencijama razvoja porodičnog prava, detaljno: Geraldine Van Bueren, Randini Wanduragala, *Annual Review of International Family Law*, The International Survey of Family Law, 2001 edition, str. 1-6. Pregled istorijske retrospektive razvoja porodičnih odnosa i porodičnog prava, u Masha V. Antokolskaia, *The Process Of Modernisation Of Family Law In Eastern And Western Europe, Difference in Timing, Resemblance in Substance*, *Electronic Journal of Comparative Law*, Vol. 4.2 September 2000, <http://www.ejcl.org/42/art42-1.html>.

¹⁰ Pravila kojima su regulisani bračni imovinski odnosi u francuskom pravu sadržana su u Petom delu III knjige Code Civil-a (u daljem tekstu CC), pod generalnim naslovom "*Du contract de mariage et des régimes matrimoniaux*" (čl. 1378 - 1581). Za potrebe ovog rada korišćen je tekst CC objavljen na sajtu <http://www.admnet.com/code/index-CCIVILL0.html>, ažuriran prema stanju francuskog zakonodavstva na dan 31. avgust 2002. godine.

¹¹ Čl.1387. CC.

¹² Da bi budućim supružnicima olakšale izbor odgovarajućeg bračnog režima, mnoge strukovne organizacije, kao i nevladine organizacije koje se bave pitanjima braka i porodice, nude na svojim sajtovima veoma iscrpne informacije o karakteristikama različitih bračnih režima, njihovim prednostima i nedostacima i lošim i dobrim stranama. (Videti, npr. <http://www.notaires.fr/>; <http://www.pratique.fr/vieprat/fam/>, <http://www.chambre-yonne.notaires.fr/Familles/>; <http://www.le-mariage.com/contrats.htm>; <http://vosdroits.service-public.fr/>; <http://www.affection.org/>).

3. Ugovaranje bračnog imovinskog režima

6. Supružnici su ovlašćeni da bračnim ugovorom regulišu sva svoja imovinska prava i obaveze. To podrazumeva mogućnost da izaberu jedan od zakonom uređenih bračnih režima, da svojim bračnim ugovorom izabrani režim modifikuju i prilagode ga svojim potrebama i željama ili da, po svom nahodjenju, kreiraju sopstveni bračni režim.

7. Granice slobode ugovaranja regulisane su na opšti način tako što je predviđeno da bračni ugovor ne sme biti u suprotnosti sa dobrim običajima (*bonnes moeurs*)¹³. Pored toga, odredbama CC supružnicima je izričito zabranjeno da svojim bračnim ugovorom derogiraju imperativna zakonska pravila kojima su uređeni određeni porodični i naslednopravni odnosi; supružnici bračnim ugovorom ne mogu otkloniti primenu pravila o pravima i obavezama koje proizlaze iz braka i po osnovu roditeljstva, odnosno starateljstva,¹⁴ niti mogu vršiti promenu zakonskog reda nasledjivanja.¹⁵

8. Odredbama čl. 1394. st. 1. CC regulisan je način zaključenja bračnog ugovora tako što je predviđeno da se on sklapa pred notarom, uz istovremeno prisustvo i uz saglasnost oba ugovarača i njihovih zastupnika, ako ih imaju. Notar je dužan da supružnicima objasni suštinu bračnih režima, te da im, odgovarajućim savetima, pomogne da izaberu režim koji najviše odgovara njihovoj situaciji, imajući u vidu imovinsko stanje i delatnosti supružnika, njihove planove u pogledu budućeg profesionalnog angažmana, želje jednog i drugog supružnika i dr.

Nakon potpisivanja i notarijalne overe ugovora, notar je dužan da supružnicima preda uverenje o sklopljenom ugovoru, koje sadrži imena i prezimena supružnika, mesto prebivališta i datum sklapanja ugovora.

9. Bračni ugovor koji sklapa maloletno lice punovažan je pod uslovom da su sklapanju ugovora prisustvovala lica čija je saglasnost neophodna za sklapanje braka maloletnika.¹⁶ Ako je bračni ugovor sklopljen bez njihovog prisustva i saglasnosti, ova lica, kao i sam maloletnik, mogu tražiti poništaj ugovora u objektivnom roku od godinu dana od dana punoletstva maloletnika. Za punovažnost bračnog ugovora lica pod starateljstvom takodje je neophodna saglasnost njegovog staraoca. Ukoliko je bračni ugovor sklopljen bez potrebne saglasnosti, lice

¹³ Čl. 1387. CC.

¹⁴ Čl. 1388. CC. (U literaturi se navodi da odredbe CC čija primena ne može biti isključena bračnim ugovorom čine opšti bračni imovinski režim Francuske. Videti: *Family Law in Europe*, 1995, Butterworths, *Family Law in France* by Nicole Guimezanes, p, 135, navedeno prema: Kovaček Stanić G.: *Ugovori o bračnom imovinskom režimu u uporednom porodičnom pravu*, Pravni život, 9/2000, Tom I, str. 508, napomena br. 2).

¹⁵ Čl. 1389. CC. Zakonodavac, u vidu izuzetka, dopušta mogućnost ugovaranja pravila po kome nadživeli supružnik ima pravo da od ostalih naslednika traži dodelu ličnih dobara umrlog supružnika, vodeći računa o vrednosti koju ta dobra imaju u trenutku deobe. Bračni ugovor može, takodje, da sadrži i odredbe kojima se unapred određuju lična dobra na koja se ova povlastica odnosi, način procene njihove vrednosti, kao i način plaćanja (čl. 1390. i 1391. CC).

¹⁶ Čl. 1398. CC.

pod starateljstvom i njegov staralac ovlašćeni su da traže poništaj ugovora u godini u kojoj je brak sklopljen.¹⁷

10. S obzirom na činjenicu da u francuskom pravu ne postoje javni registri u koje se upisuje imovinski režim supružnika,¹⁸ potreba za publicitetom u cilju zaštite trećih lica, ostvaruje se upisivanjem ugovora u akt o venčanju. Supružnici su dužni da pre venčanja podnesu ugovor o bračnom imovinskom režimu "službeniku odeljenja gradjanskih stanja". Za slučaj da u aktu o venčanju nije označeno postojanje bračnog ugovora, smatra se, u odnosu na treća lica, da među supružnicima postoji režim zakonske zajednice, izuzev ako su trećem licu supružnici neposredno izjavili da postoji bračni ugovor.¹⁹ Posebnim pravilima predviđena je dužnost supružnika koji se bavi trgovinskim poslovima da inicira upis bračnog ugovora u odgovarajuće akte kojima je registrovana ova njegova delatnost. Sami uslovi upisa, odgovornost supružnika-trgovca, i sankcije koje ga mogu pogoditi za slučaj neispunjenja ove obaveze, regulisani su pravilima trgovinskog registra.

11. Bračni ugovor mora biti sastavljen pre venčanja, s tim što stupa na snagu na dan venčanja.²⁰ Sve do dana venčanja, supružnici mogu vršiti izmene bračnog ugovora sklapanjem posebnog ugovora, na isti način i pod istim uslovima koji važe za sklapanje bračnog ugovora. Izmena nije punovažna ako u sklapanju ugovora nisu sudelovala sva ona lica koja su učestvovala u sklapanju bračnog ugovora.²¹

3. Režim zakonske zajednice

12. Režim zakonske zajednice (*communauté légale*) jedan je od zakonskih bračnih imovinskih režima.²² Medjutim, za razliku od svih ostalih režima, koji se primenjuju na osnovu bračnog ugovora, režim zakonske zajednice primenjuje se samo ako supružnici pre sklapanja braka nisu zaključili bračni ugovor, odnosno ako su jednostavno izjavili da brak zaključuju pod

¹⁷ Čl. 1399. CC, izmenjen Zakonom br. 68-5 od 3. 1. 1968. (Journal Officiel od 4. 1- 1968), stupio na snagu 4. jula 1968.

¹⁸ Ova vrsta javnih registara tradicionalno postoji u nemačkom i švajcarskom pravu. U Švajcarskoj je posebnim aktom, *Ordonnance sur le registre des régimes matrimoniaux* od 27. septembra 1910. godine, ustanovljen poseban registar za evidentiranje bračnih ugovora. Tekst ovog akta objavljen je u elektronskom obliku na Internet adresi: http://www.admin.ch/ch/f/rs/211_214_51/index.html#fn1.

¹⁹ Pravilo je predviđeno čl. 1394. st. 2. CC., koji je izmenjen i dopunjen čl. 16. Zakona br. 94-126 od 11. februara 1994. (Journal Officiel od 13 februara 1994).

²⁰ Čl. 1395. CC.

²¹ Čl. 1396. CC.

²² Režim zakonske zajednice ustanovljen je Zakonom o reformi imovinskog bračnog režima od 13. 7. 1965. godine, ali je, u međuvremenu, pretrpeo niz izmena. Najznačajnije izmene izvršene su Zakonom br. 85-1372 od 23. 12. 1985, *Loi relative à l'égalité des époux dans les régimes matrimoniaux et des parents dans la gestion des biens des enfants mineurs*, (Journal Officiel od 26. 12. 1985), koji je stupio na snagu jula 1996. godine. Ovaj značajni pravni akt donet je sa prevashodnim ciljem da uspostavi istinsku jednakost među supružnicima u pogledu upravljanja zajedničkim dobrima i dobrima njihove zajedničke maloletne dece.

režimom zajednice.²³ Pored opštih pravila o zakonskoj zajednici, primenjuje se i manji broj posebnih pravila kojima su modifikovani pojedini instituti zakonske zajednice.²⁴ Reč je o pravilima kojima su regulisani imovinski odnosi supružnika u situaciji kad je jedan od njih sukorisnik i saradnik u porodičnom poljoprivrednom preduzeću,²⁵ kao i o pravilima koja važe kad je jedan od supružnika saradjuje u zanatskom preduzeću drugog supružnika.²⁶

13. U režimu zakonske zajednice, koja predstavlja zajednicu ograničenu u dobiti (*communauté réduite aux acquêts*), razlikuju se tri mase dobara: dobra koja pripadaju zajednici, dobra u svojini žene i dobra u svojini muža.

Dobra zajednice (*biens de communauté*) čine sva dobra koja su, zajedno ili odvojeno, supružnici stekli u toku braka ulaganjem svojih zarada, ostvarenih slobodnim ili komercijalnim aktivnostima, kao i prihodima od vlastitih dobara. Važi zakonska pretpostavka da je svaka stvar, pokretna i nepokretna, dobro zajednice, ukoliko supružnik ne dokaže da je stvar u njegovoj svojini.²⁷

Vlastita dobra (*biens propres*) su sva dobra koja su bila u svojini ili u posedu jednog od supružnika na dan sklapanja braka, kao i ona koja supružnik stekne u toku braka, nasleđivanjem, poklonom ili legatom.²⁸ Karakter vlastitih dobara imaju i dobra stečena u toku braka, koja, po svojoj prirodi, služe ličnoj upotrebi jednog od supružnika ili su vezana za njegovu ličnost.²⁹ Svaki supružnik zadržava potpunu svojину nad svojim dobrima.³⁰

14. U pogledu pasive, odnosno dugova, važe dva režima: dugovi su, prema poreklu, ili lični ili terete zajednicu.

Pasivu zajednice (*passif commun*) čine svi dugovi koji su nastali u vezi sa izdržavanjem domaćinstva i čuvanjem i školovanjem dece.³¹ Ovi dugovi mogu biti naplaćeni iz dobara

²³ Čl. 1400. CC.

²⁴ U ovom radu posebna pravila režima zakonske zajednice nisu bila predmet proučavanja.

²⁵ Loi no 80-502 d'orientation agricole od 4. jula 1980. (Videti: Chavallier, J., Bach, L.: *Droit civil*, Dalloz, Paris, 1995, pp. 228-229).

²⁶ Loi no 82-596 relative aux conjoints d'artisans et de commerçants travaillant dans l'entreprise familiale. (O rešenjima koja sadrži ovaj zakon: Chavallier, J., Bach, L.: op. cit., pp. 229- 230).

²⁷ Čl. 1402. CC. Istim članom ustanovljena su detaljna pravila o načinu dokazivanja isključive svojine na stvari u pogledu koje važi pretpostavka pripadnosti tekovini zajednice. Po pravilu, isključiva svojina dokazuje se ispravama, a samo izuzetno putem svedoka.

²⁸ Čl. 1403, 1404, 1406 i 1407. CC. Ipak, dobra stečena poklonom u toku trajanja braka predstavljaju dobra zajednice ako je poklon dat supružnicima zajedno. Ukoliko je, međutim, poklonodavac predak jednog od supružnika, predmet poklona ostaje vlastito dobro tog supružnika.

²⁹ Čl. 1404. CC. Karakter vlastitog dobra imaju: stvari za ličnu upotrebu, naknade za telesnu ili moralnu štetu, neutuživa potraživanja, novčana pomoć i sva druga dobra koja imaju lični karakter, kao i prava koja su vezana isključivo za jednog supružnika. Takođe, u ovu kategoriju dobara spadaju i instrumenti za lični rad, osim ako nisu u sklopu trgovačkih fondova ili su korišćeni u sklopu zajednice.

³⁰ Čl. 1403. CC.

³¹ Čl. 220. CC. Zakonom o razvodu od 11. 7. 1976. godine ukinute su odredbe st. 2. i 3. čl 214. CC, kojima je bilo predviđeno da je podmirivanje troškova bračnog domaćinstva prvenstveno obaveza muža, dok žena daje svoj

zajednice, kao i iz vlastitih dobara oba supružnika. U pogledu ostalih dugova, važi pravilo da i jedan i drugi supružnik mogu da zadužuju zajednicu, s tim što se poverioci mogu naplatiti samo iz dobara zajednice i ličnih dobara onog supružnika sa kojim su zaključili pravni posao. Saglasno tome, zarade i plate jednog supružnika ne mogu da budu predmet plenidbe poverioca drugog supružnika. Pozajmice i kaucije jednog supružnika naplaćuju se iz vlastitih dobara supružnika, osim u slučaju izričite saglasnosti drugog supružnika, pri čemu je i tada vlastita imovina drugog supružnika zaštićena od plenidbe i naplate.³²

Ličnu pasivu (*passif propre*) čine lični dugovi koje je supružnik imao na dan sklapanja braka i dugovi kojima je opterećeno njegovo dobro stečeno nasledjivanjem; ova vrsta dugova isplaćuje se iz vlastitih dobara supružnika i njegovih ličnih prihoda.³³ U cilju zaštite zajedničkih dobara, izričitim pravilima predviđeno je da karakter ličnog duga ima i dug koji je supružnik preuzeo sklapanjem ugovora o zajmu bez saglasnosti drugog supružnika, te se, saglasno tome, poverioci mogu naplatiti samo iz njegovih vlastitih dobara i prihoda. .

15. Upravljanje zajedničkim dobrima, koje je veoma detaljno zakonom regulisano, zasnovano je na principu jednakosti supružnika. Za razliku od starog francuskog prava, u kome je muž bio "*seigneur et maître de la communauté*"³⁴, isključivo ovlašćen da upravlja dobrima zajednice, savremeno francusko pravo u potpunosti izjednačava supružnike.³⁵

Prema važećim propisima, svaki supružnik ima pravo da samostalno upravlja i raspolaže zajedničkim dobrima.³⁶ Od ovog osnovnog pravila, kojim je ustanovljen princip tzv.. konkurentnog upravljanja (*principe de la gestion concurrente*)³⁷, ima, međutim, i izvesnih odstupanja.

doprinos iz izvora kojim raspolaže, mirazom, svojim radom u kući, kao i svojom saradnjom u obavljanju muževljeve profesije. Ukidanjem ove odredbe, francusko pravo je učinilo korak napred ka doslednom ostvarivanju principa ravnopravnosti supružnika.

³² Čl. 1415. CC, izmenjen čl. 11. Zakona br. 85-1372 od 23. 12. 1985. U sudskoj praksi ovo pravilo se primenjuje i u pogledu bankarskih kredita jednog od supružnika, koji nisu pokriveni sredstvima na njegovom tekućem računu. (Videti: Vareille, B.: *Régimes matrimoniaux*, Revue trimestrielle de droit civil, 2/2000, Dalloz, pp. 388-389).

³³ Čl. 1410. CC. Radi zaštite trećih lica, predviđeno je pravilo prema kome poverioci jednog od supružnika mogu da naplate svoje potraživanje ne samo na vlastitim dobrima tog supružnika i njegovim приходima, već i na dobrima zajednice, ukoliko je pokretnost u svojini supružnika-dužnika postala deo porodičnog dobra i ne može se identifikovati. (čl. 1411. CC, izmenjen čl. 10. Zakona br. 85-1372 od 23. 12. 1985, U sudskoj praksi primenjuju se posebna pravila o dokazivanju činjenice da pokretnu stvar nije moguće identifikovati. Videtu: Vareille, B.: *Régimes matrimoniaux*, Revue trimestrielle de droit civil, 2/2001, Dalloz, p. 428).

³⁴ Videti: <http://www.le-mariage.com/contrat1.htm>.

³⁵ O upravljanju dobrima zajednice u starom francuskom pravu, detaljno: Patarin, J. Zaty, J.: *Le régime matrimonial légal dans les législations contemporaines*, Paris, 1974, pp. 442-453.

³⁶ Čl. 1421. CC. Ovo značajno pravilo, kojim su supružnici dobili ista ovlašćenja i odgovornosti u pogledu upravljanja dobrima zajednice, ustanovljeno je čl. 13. Zakona br. 85-1372 od 23. 12. 1985. Primenjena je veoma jednostavna tehnika: reči "muž" i "žena" zamenjene su izrazom "bračni supružnici", čime su pravila dobila obostrani karakter.

³⁷ U vreme rada na Zakonu br. 85-1372 od 23. 12. 1985 bilo je mišljenja da bi načelo ravnopravnosti supružnika bilo najbolje ostvareno propisivanjem pravila po kome sve odluke o upravljanju dobrima zajednice supružnici

Pre svega, zakonom je izričito predviđeno da je za upravljanje i raspolaganje određenim dobrima neophodna saglasnost oba supružnika. Radi se o nesamostalnom (spojenom) upravljanju (*gestion conjointe*), koje se odnosi na prodaju i zalaganje trgovačkih fondova, prava u društvu, hipotekarnih pozajmica, seoskih ili trgovačkih zakupa i dr., čiji je cilj da poboljša zaštitu supružnika. Ovaj princip važi i u pogledu dobroćinih pravnih poslova među živima kojima supružnici disponiraju dobarima zajednice.³⁸

Karakter izuzetka od principa tzv. konkurentnog upravljanja ima i pravilo prema kome supružnik koji obavlja samostalnu profesiju ima pravo da upravlja i disponira dobrima koja su vezana za tu profesiju.³⁹

Odredbama CC regulisani su uslovi pod kojima supružniku može biti oduzeto pravo na upravljanje dobrima zajednice. Prema odredbi čl. 1426. CC⁴⁰, ako jedan od supružnika u dužem vremenskom periodu nije u stanju da izrazi svoju volju, drugi supružnik može tražiti da se tom supružniku uskrati pravo da upravlja zajednicom. Odlukom kojom usvaja ovaj zahtev, sud na drugog supružnika prenosi ovlašćenja oduzeta nesposobnom supružniku. Time drugi supružnik stiče ovlašćenje da samostalno preduzima sve radnje, uključujući i one za koje je potrebno odobrenje drugog supružnika. Oduzeto pravo može supružniku biti vraćeno u sudskom postupku, ukoliko dokaže da izrečena mera nije više opravdana.

Posledice prekoračenja ovlašćenja u upravljanju dobrima zajednice regulisane su tako što je predviđeno da drugi supružnik može traži poništaj takve pravne radnje, pod uslovom da tu radnju nije odobrio.⁴¹

16. U pogledu upravljanja vlastitim dobrima, osnovno je pravilo da svaki supružnik njima slobodno upravlja i raspolaže.⁴² Ipak, postoji izvesna ograničenja, čiji je cilj zaštita interesa porodice. Pre svega, supružnik, isključivi vlasnik porodičnog doma (*logement familial*) nije ovlašćen da ovo dobro otudji ili stavi pod hipoteku bez saglasnosti drugog supružnika.⁴³

Osim toga, u zakonom predviđenim slučajevima supružniku može biti uskraćeno pravo da upravlja vlastitim dobrima. Prema odredbama čl.1429. CC, ako je jedan od supružnika u dužem vremenskom periodu neposoban da izrazi svoju volju ili ugrožava interese porodice tako što dozvoljava da njegova vlastita dobra propadaju, troši ili usmerava prihode ostvarene od vlastitih dobara izvan porodice, može mu, na zahtev drugog supružnika, biti uskraćeno pravo da

donose saglasno. Predloženo rešenje nije, međutim, bilo prihvaćeno, što je sasvim razumljivo ako se ima u vidu potreba za ostvarivanjem brzine u prometu.

³⁸ Čl. 1422. CC, izmenjen i dopunjen čl. 13. Zakona br. 85-1372 od 23. 12. 1985.

³⁹ Čl. 1421. CC, izmenjen i dopunjen čl. 13. Zakona br. 85-1372 od 23. 12. 1985.

⁴⁰ Čl. 14. Zakona br. 85-1372 od 23. 12. 1985.

⁴¹ Čl. 1427. CC, izmenjen članom 15. Zakona br. 85-1372 od 23. 12. 1985. Supružnik može tražiti poništaj pravne radnje u roku od dve godine od dana saznanja za radnju, odnosno u objektivnom roku od dve godine od dana raskidanja zajednice.

⁴² Čl. 1428 CC.

⁴³ Čl. 215. CC.

upravlja i raspolaže vlastitim dobrima. U takvim slučajevima, sud presudom poverava upravljanje tim dobrima drugom supružniku, predlagачu. Supružnik kome su ova prava uskraćena može od suda tražiti vraćanje tih privremeno oduzetih prava, ako dokaže da su otpali razlozi zbog kojih je mera izrečena.

17. Supružnici mogu jedan drugome poveriti upravljanje vlastitim dobrima. Supružnik kome je upravljanje povereno ima položaj zastupnika u odnosu prema supružniku čijim dobrima upravlja, kao i u odnosu prema trećim licima.⁴⁴ Kad jedan od supružnika preuzme upravljanje vlastitim dobrima drugog supružnika, sa njegovim znanjem i bez protivljenja, smatra se da mu pripada "prećutni mandat" (*mandat tacite*), koji ga ovlašćuje na korišćenje i upravljanje, ali ne i na raspolaganje.⁴⁵ Ako je supružnik upravljao vlastitim dobrima drugog supružnika uprkos njegovom protivljenju, odgovoran je za sve posledice i dužan je da položi račun za sve plodove, uključujući i one koje je propustio da ubere i koje je prevarom potrošio.⁴⁶

18. Prema odredbi čl. 1441. CC,⁴⁷ zajednica prestaje 1) smrću jednog od supružnika, 2) utvrdjenom nestalošću jednog od supružnika (*absence déclarée*) 3) razvodom, 4) odvajanjem supružnika (*séparation de corps*), 5) odvajanjem dobara i 6) promenom bračnog režima.

U ovim slučajevima zakonska zajednica prestaje čak i ako su supružnici ugovorili suprotno.

19. Deoba zajedničkih dobara može se izvršiti u toku braka, pod zakonom predviđenim uslovima, i nakon njegovog prestanka (čl. 1443. CC).⁴⁸ Sama "operacija" deobe veoma je detaljno zakonom regulisana i odvija se kroz nekoliko faza, od kojih je prva obračun dugova i potraživanja između zajednice i svakog od supružnika. Pozitivni saldo u korist zajednice obavezuje supružnika da dugovani iznos unese u zajedničku masu, dok u obrnutoj situaciji supružnik ima pravo izbora: da bude isplaćen ili da unapred uzme određena dobra do visine svog potraživanja prema zajednici. Za razliku od ranijih pravila, važeća pravila CC ne favorizuju ženu u pogledu tzv. prava uzimanja unapred, u situaciji kad je obračunom utvrdjen pozitivan saldo u

⁴⁴ Čl. 1431. CC. Odredbama istog člana predviđeno je da supružnik koji upravlja dobrima drugog supružnika nije dužan da podnosi izveštaj o plodovima, ako na to nije izričito obavezan.

⁴⁵ Čl. 1432. CC. Drugim stavom istog člana predviđeno je da supružnik koji upravlja vlastitim dobrima drugog supružnika polaže račun samo za postojeće plodove; u pogledu plodova koje je propustio da ubere ili ih je prevarom potrošio, odgovara samo za pet poslednjih godina.

⁴⁶ St. 3. čl. 1432. CC.

⁴⁷ Dopunjen Zakonom br. 77-1447 od 28. decembra 1977, (Journal Officiel od 29 decembra 1977), stupio na snagu 31. marta 1978.

⁴⁸ Sud će usvojiti zahtev za odvajanje dobara u toku braka ako supružnik dokaže da, zbog lošeg upravljanja ili vladanja drugog supružnika, održavanje zajednice dovodi u opasnost njegove interese. Zanimljivo je da poverioci supružnika ne mogu inicirati postupak za odvajanje dobara. Oni, međutim, mogu sudelovati u sudskom postupku koji je pokrenut tužbom supružnika kako bi zaštitili svoja prava, uključujući i mogućnost isticanja prigovora ako je odvajanje traženo u cilju izigravanja njihovih prava. (čl. 1446. i 1447. CC).

korist oba supružnika.⁴⁹ Poslednja faza sastoji se u deobi preostale imovinske mase, koja se vrši po principu jednakosti delova.⁵⁰

20. Savremeni režim zakonske zajednice, zbog svojih specifičnih karakteristika, odgovara velikoj većini supružnika. To potvrđuje okolnost da je, prema procenama, oko 86% supružnika u Francuskoj podvrgnuto ovom imovinskom režimu.⁵¹

4. Režim ugovorne zajednice

21. OdredbamaCC predviđena je mogućnost da supružnici bračnim ugovorom, po svom nahodjenju, modifikuju zakonsku zajednicu, ustanovljavajući time specifičnu ugovornu zajednicu. Sam zakon⁵² nudi modele šest opcija za koje se supružnici mogu opredeliti. 1) da zajednica obuhvati pokretne stvari i stečenu dobit (tekovinu), 2) da zajednički upravljaju dobrima zajednice 3) da jedan od supružnika ima pravo da pre eventualne deobe unapred uzme izvesna dobra uz naknadu, 4) da jedan od supružnika ima neko preče pravo na izvesnim dobrima, 5) da udeli supružnika u zajedničkim dobrima budu nejednaki i 6) da između supružnika postoji univerzalna zajednica dobara. Sklapanjem bračnog ugovora sa jednom ili više ponudjenih opcija, supružnici kreiraju specifičnu ugovornu bračnu imovinsku zajednicu, prilagodjenu njihovim potrebama i željama.⁵³

22. Supružnici se mogu sporazumeti da će njihova zajednica obuhvatiti, pored dobara koja su predviđena pravilima o zakonskoj zajednici, i pokretne stvari, čime zasnivaju specifičnu imovinskopravnu zajednicu poznatu pod nazivom "zajednica pokretnosti i dobiti" (*communauté de meubles et acquêts*). U zajedničku aktivu ove zajednice ulaze, pored dobara koja čine aktivu zakonske zajednice, i pokretna dobra nad kojima su supružnici imali pravo svojine ili su ih posedovali na dan sklapanja braka, odnosno dobra koja su stekli u toku trajanja braka

⁴⁹ Prema ranije važećim propisima, ukoliko je saldo bio pozitivan i u korist muža i u korist žene, žena je imala pravo da iz zajedničke mase unapred uzme pre muža, a ako dobra zajednice nisu bila dovoljna, žena je ovo pravo mogla da ostvari i na vlastitim dobrima muža. Ovakva pravila bila su izraz nastojanja da se uspostavi izvesna ravnoteža između supružnika, s obzirom da je, prema tadašnjim propisima, muž upravljao i raspolagao dobrima zajednice (O tome: Patarin, J. Zatay, J.: op. cit., pp. 471. i 472). Odredbom čl. 24. Zakona br. 85-1372 od 23. 12. 1985. ukinuta je ova vrsta beneficija kako bi se uspostavila ravnopravnost među supružnicima.

⁵⁰ Pravila o postupku sudske deobe, koji se vodi kad nije mogućna sporazumna deoba, sadržana su u Code de procédure civil, u II knjizi, titre septième, pod naslovom "*Des partages et licitations*", čl. 966-985. Pojedina pravila procesne prirode sadržana su u VI delu CC, koji nosi naziv "*Du partage et des rapports*", pod marginalnim naslovom "*De l'action en partage et de sa forme*". Iako su pravila postupka kreirana prema obeležjima pravne stvari deobe nasledne mase, ona se primenjuju i prilikom deobe zajedničkih dobara supružnika. (Detaljno o postupku sudske deobe u francuskom pravu, Petrušić, N.: *Postupak za deobu zajedničkih stvari ili imovine*, doktorska disertacija, Pravni fakultet u Nišu, Niš, 1995, str. 78-85).

⁵¹ Videti: <http://www.le-mariage.com/contrat1.htm>.

⁵² Čl. 1497. CC.

⁵³ Ukoliko bračnim ugovorom neko pitanje nije regulisano, primenjuju se odredbe koje važe u pogledu zakonske zajednice. (Videti: Stjepanović, S.: *Sistemi diobe imovine bračnih drugova*, doktorska disertacija, Pravni fakultet u Beogradu, Beograd, 1988, str. 73).

nasledjivanjem ili poklonom, ukoliko ostavilac odnosno poklonodavac nije odredio suprotno.⁵⁴ U sastav zajednike pasive ulaze, pored dugova koji čine pasivu zakonske zajednice, i dugovi (ili deo dugova) kojima su supružnici bili opterećeni na dan sklapanja braka, kao i oni kojima su opterećena nasledjena dobra, odnosno dobra stečena poklonom u toku braka.⁵⁵

Prema važećem pravu, zajednica pokretnosti i dobiti je jedan od modaliteta ugovorne zajednice i ustanovljava se usključivo sklapanjem bračnog ugovora. Statistike pokazuju da je malo onih koji se za ovaj režim opredeljuju. Sve do 1966. godine, do stupanja na snagu Zakona o reformi imovinskog bračnog režima od 13. 7. 1965, ovaj režim je predstavljao zakonski bračni režim. Medjutim, on se i sada primenjuje u odnosu na sve one supružnike venčane pre stupanja na snagu pomenutog zakona, koji nisu izjavili da žele da se podvrgnu novom zakonskom režimu.

23. Supružnici u svoj bračni ugovor mogu uneti klauzulu o zajedničkom upravljanju. U tom slučaju za akte upravljanja i raspolaganja neophodna je saglasnost oba supružnika i oni su, u odnosu na treća lica, soplidarni dužnici.⁵⁶

24. Zakonsku zajednicu supružnici mogu modifikovati i tako što će se sporazumeti da jedan od supružnika pre konačne deobe, uz naknadu, unapred uzme izvesna dobra "*clause de prélèvement moyennant indemnité*".⁵⁷ Bračnim ugovorom može biti predviđeno da ovo pravo ima nadživeli supružnik, da ovo pravo pripada jednom supružniku u slučaju prestanka zajednice smrću drugog supružnika, ili, pak, u svim slučajevima prestanka zajednice.⁵⁸ Supružnici su, takodje, ovlašćeni (ali ne i dužni) da bračnim ugovorom predvide način procene i naknade dobara na koje se ova povlastica odnosi.⁵⁹

25. Bračnim ugovorom mogu biti predviđene izvesne pogodnosti za nadživelog supružnika (*prâciput*), koje se ostvaruju pre deobe: uzimanje određene sume novca, preče pravo izbora nekog od dobara zajednice i/ili uzimanje izvesne količine dobara određene vrste.⁶⁰ Prema

⁵⁴ Čl. 1498. CC. Odredbom st. 2. istog člana predviđeno je da uspostavljenjem ove zajednice, u isključivoj svojini supružnika ostaju sva ona pokretna dobra koja, po svojoj prirodi, saglasno čl. 1404. CC, imaju karakter vlastitih dobara.

⁵⁵ Čl. 1499. CC.

⁵⁶ Čl. 1530, izmenjen članom 30. Zakona br. 85-1372 od 23. 12. 1985.

⁵⁷ Videti: Gams, A., Djurović, Lj.: *Bračno i porodično imovinsko pravo*, Beograd, 1985., str. 13.

⁵⁸ Čl. 1511. CC. U tekstu CC ova klauzula bračnog ugovora označena je nazivom "*clause de prélèvement moyennant indemnité*". U suštini, tzv. uzimanje unapred ("*prâlevement*") je jedna faza deobe, koja se vrši pre konačne likvidavije deobne mase, kako je to predviđeno čl. 1514. CC. (Videti: Sudžum, R.: *Imovinski odnosi bračnih drugova*, Institut za socijalnu politiku, Beograd, 1982, str. 35).

⁵⁹ Čl. 1512. CC. Radi se o ovlašćenju, a ne o zakonskoj dužnosti supružnika. Za slučaj da bračnim ugovorom nije predviđeno kako će se vršiti procena dobara i njihova naknada, odluku donosi sud više instance.

⁶⁰ Čl. 1515. CC. Prema izričitim odredbama CC, ova pogodnost za preživelog supružnika ne smatra se poklonom, ni po suštini, niti po obliku (čl. 1516. CC).

odredbama CC⁶¹, ukoliko imovinska zajednica prestane za života supružnika, supružnik u čiju je korist bračna povlastica ugovorena gubi stečenu povlasticu. Radi zaštite trećih lica, ustanovljeno je izričito pravilo prema kome se poverioci zajednice mogu naplatiti iz predmeta koji su ugovorenim povlasticom obuhvaćeni.⁶²

26. Ugovaranje nejednakih delova takodje je jedna od zakonom predviđenih opcija, za koju se supružnici mogu opredeliti. U tom slučaju, supružnik čiji je udeo manji, odnosno veći od polovine, kao i njegovi naslednici, odgovara za dugove zajednice do visine svog udela u aktivi zajednice.⁶³ Prema izričitom zakonskom propisu,⁶⁴ smatra se ništavom odredba bračnog ugovora kojom je predviđeno da supružnik odgovara za dugove u srazmeri nejednakoj njegovom udelu u aktivi zajednice.

Ugovaranje nejednakih delova ne podrazumeva mogućnost da jednom od supružnika pripadne celina zajedničkih dobara. Ipak, zakonom je dopušteno ugovaranja klauzule prema kojoj se celokupna dobra zajednice dodeljuju određenom supružniku, odnosno supružniku koji nadživi drugog supružnika, pri čemu ova klauzula može biti ugovorena samo za slučaj prestanka zajednice smrću jednog od supružnika.⁶⁵ Supružnik koji na ovaj način zadrži celinu dobara zajednice, obavezan je da izmiri sve dugove zajednice. Takodje, može biti ugovoreno pravo jednog supružnika da, u slučaju nadživljavanja, ubire plodove iz dela preminulog supružnika.

27. Konačno, jedan od modaliteta ugovorne zajednice jeste tzv. univerzalna zajednica. Supružnici mogu svojim bračnim ugovorom ustanoviti zajednicu koja obuhvata sve sadašnje i buduće pokretne i nepokretne stvari: stvari koje supružnici imaju na dan sklapanja braka, kao i sve ono što steknu u toku trajanja braka.⁶⁶ U tom slučaju, univezalna zajednica odgovara za sve dugove, sadašnje i buduće: za one koje su supružnici imali na dana sklapanja braka, kao i za one nastale u toku trajanja braka.

28. Iako su zakonom dopuštene široke mogućnosti ugovaranja beneficija i pogodnosti u korist jednog od supružnika, predviđena su, takodje, i izvesna zakonska ograničenja, čije je osnovni cilj zaštita dece drugog supružnika koja nisu njihova zajednička deca. Naime, izmenjenim i dopunjenim odredbama čl. 1527. CC⁶⁷ regulisano je da neće proizvoditi dejstvo

⁶¹ Čl. 1518. CC, izmenjen Zakonom br. 85-1372 od 23. 12. 1985. Prema odredbi istog člana, iako se povlastica gasi u trenutku prestanka zajednice, supružnik ipak zadržava svoje pravo izbora za slučaj da nadživi drugog supružnika, osim ako ga, u međuvremenu, nije izgubio iz razloga koji se smatraju opravdanim.

⁶² Čl. 1519. CC.

⁶³ Čl. 1512. st. 1. CC.

⁶⁴ Čl. 1512. st. 2. CC.

⁶⁵ Čl. 1524. CC. Prema izričitoj odredbi čl. 1525. CC, ugovaranje nejednakih delova i kaluzula o dodeljivanju celine dobara zajednice, ne smatraju se poklonom.

⁶⁶ Čl. 1527. CC. Samo dobra vezana za ličnost, predviđena čl. 1404. CC, nisu obuhvaćena ovom zajednicom.

⁶⁷ Izmene i dopune ove odredbe izvršene su čl. 17. Zakona br. 2001-1135 od 3. decembra 2001. godine, (Journal Officiel od 4. decembra 2001. godine).

odredba bračnog ugovora koja bi za posledicu imala ustupanje jednom supružniku većeg dela zajedničkih dobara od onog koji je dopušten odredbama čl. 1094. CC, "Poklon medju živima i testamenti", tj. ustupanje kojim jedan supružnik umanjuje nužni nasledni deo svojoj deci.⁶⁸

5. Režim odvojenih dobara

29. Bračnim ugovorom supružnici se mogu opredeliti za režim odvojenih dobara, veoma jednostavan model imovinskih odnosa koji supružnicima obezbeđuje potpuno imovinsku nezavisnost.

Režim je veoma jednostavan: postoje samo dve kategorija dobara: dobra žene i dobra muža. Sve što su supružnici imali u trenutku sklapanja braka ili su po bilo kom osnovu stekli u toku braka, ostaje njihova vlastita imovina, kojom slobodno, bez ikakvih ograničenja, upravljaju i raspoložu.⁶⁹ Jedini izuzetak od ovog pravila tiče se prava raspolaganja nepokretnošću koja predstavlja porodični dom (par. 215. CC). Zbog nepostojanja kategorije zajedničkih dobara, u pogledu stvari koje su supružnici u toku braka zajedno kupili primenjuje se režim susvojine.⁷⁰

Kao što ne postoji zajednička aktiva, tako nema ni zajedničke pasive; svako od supružnika pojedinačno se tereti za svoje dugove koje je preuzeo pre ili u toku braka.⁷¹ Predviđena su, međjutim, dva izuzetka od ovog pravila: supružnici solidarno odgovaraju za fiskalne dugove i solidarni su dužnici i u pogledu dugova nastalih za potrebe održavanja domaćinstva, pod uslovom da se ne radi o prekomernim troškovima ili o kupovini na više rata.

Prema izričitim zakonskim odredbama, supružnici su ovlašćeni da bračnim ugovorom predvide u kojoj će srazmeri učestvovati u troškovima vodjenja i održavanja domaćinstva. Ukoliko bračnim ugovorom nisu regulisali svoja prava i obaveze u podmirivanju troškova domaćinstva, primenjuju se opšta zakonska pravila sadržana u čl. 214. CC.⁷²

30. Kao i u ostalim bračnim imovinskim režimima, i u režimu odvojenih dobara supružnici su ovlašćeni da jedan drugome povere upravljanje vlastitim dobrima. U takvom

⁶⁸ Ovu vrstu zaštite uživaju vanbračna deca supružnika koji "daje" beneficije i pogodnosti drugom supružniku, kao i deca iz njegovog ranijeg braka. U zakonskom tekstu ove dve kategorije dece označene su izrazom "*des enfants d'un autre lit*".

⁶⁹ Čl. 1536. st. 1. CC.

⁷⁰ Susvojina je jedan od oblika zajednice dobara koje poznaje francusko pravo. Iako je dugo vremena francusko pravo, pod uticajem ideje individualizma, svaku zajednicu dobara smatralo stanjem suprotnim prirodi svojine, jednim "*état temporaire*", praksa je nametnula potrebu za uređivanjem međjusobnih odnosa zajedničara (*coindivisaires*) i suvlasnika (*copropriétaires*), što je učinjeno donošenjem Zakona od 31. 12. 1986. godine. (Videti: Carbonnier, J.: *Droit civil*, Tome I, Paris, 1967, pp. 92-94; Cornu, G.: *Droit civil, Introduction, Les personnes, Les biens*, Paris, 1991, pp. 388-396; Bihr, P.: *Droit civil général*, Dalloz, Paris, 2000, pp.200-203).

⁷¹ Čl. 1536. st. 2. CC. Pravila o odgovornosti za dugove koja važe u režimu odvojenih dobara ponekad se zloupotrebljavaju u cilju osujećenja namirenja poverilaca supružnika tako što supružnik-dužnik svojim sredstvima kupuje stvar na ime drugog supružnika. U takvom slučaju, poverioci su prinudjeni da pred sudom dokazuju zloupotrebu kako bi se kupljena stvar mogla biti predmet naplate duga.

⁷² Čl. 1537. CC.

slučaju, u pogledu upravljanja važe pravila o zastupanju, s tim što je supružnik koji upravlja dobrima drugog supružnika oslobođen dužnosti polaganja računa o plodovima, osim ako se na to nije posebno obavezao.⁷³ Ukoliko supružnik preuzme upravljanje vlastitim dobrima drugog supružnika, sa njegovim znanjem i bez protivljenja, važe pravila o "prećutnom mandatu".⁷⁴ Supružnik koji je upravljao vlastitim dobrima drugog supružnika uprkos njegovom protivljenju, odgovoran je za sve posledice upravljanja, i dužan je da položi račun za sve plodove, uključujući one koje je propustio da ubere i one koje je prevarom potrošio.⁷⁵

6. Režim učešća u tekovini

31. Odredbama CC (čl. 1569-1581) predviđen je i regulisan poseban imovinski režim⁷⁶ zasnovan na kombinaciji pravila o odvojenosti dobara i pravila o zakonskoj zajednici.⁷⁷ Dok traje, režim učešća u tekovini u svemu funkcioniše kao režim odvojenih dobara. Među supružnicima ne postoji zajednica dobara, već svako od njih ostaje vlasnik dobara koje je imao na dan sklapanja braka, kao i onih koje je po bilo kom osnovu stekao u toku braka. Prestanak režima takodje ne dovodi do prestanka svojine na ovim dobrima: supružnici ostaju svlasnici svih stvari koje im pripadaju, što uslovljava da ne postoji zajednička masa koja se može deliti. Medjutim, svakom supružniku pripada polovina vrednosti čiste tekovine utvrdjene u imovini drugog supružnika, čija se vrednost utvrđuje procenom prvobitne imovine (*patrimoine originaire*) i krajnje imovine (*patrimoine final*).⁷⁸

32. Sastav prvobitne i krajnje imovine zakonom je precizno odredjen. Prvobitnu imovinu čine dobra koja su supružniku pripadala na dan sklapanja braka,⁷⁹ dok krajnju imovinu čine dobra kojima supružnik raspolaže na dan prestanka bračnog režima.⁸⁰ Svaki supružnik sastavlja deskriptivni popis dobara iz sastava svoje prvobitne i krajnje imovine, koji potpisuje drugi supružnik.⁸¹ Ukoliko je brak prestao smrću jednog od supružnika, njegovi naslednici popisom evidentiraju sastav njegove krajnje imovine i signiraju popis imovine nadživelog supružnika.⁸²

⁷³ Čl. 1539. CC.

⁷⁴ Čl. 1540. st. 1. CC.

⁷⁵ Čl. 1540. st. 2. CC.

⁷⁶ Ovaj bračni imovinski režim uveden je Zakonom o reformi imovinskog bračnog režima od 13. 7. 1965, po uzoru na režim zajednice dobiti (Zugewinnngemeinschaft), zakonski imovinski režim u Nemačkoj, koji se primenjuje u slučaju da supružnici nisu zaključili bračni ugovor.

⁷⁷ Za označavanje ovog režima koristi se i izraz "odvojeno-zajednički režim" (*séparato-communautaire*), kako bi se naglasile njegove specifične karakteristike. (Videti: <http://www.le-mariage.com/contrat3.htm>)

⁷⁸ Čl. 1569. CC.

⁷⁹ Čl. 1570. CC, izmenjen i dopunjen čl. 33. Zakona br. 85-1372 od 23. decembra 1985.

⁸⁰ Čl. 1572. CC.

⁸¹ Ukoliko drugi supružnik odbije da potpiše sastavljeni popis dobara, popis vrši sud, po pravilima Code de procédure civile (čl. 1572. st. 4. CC).

⁸² Čl. 1572. CC.

33. Obračun između prvobitne i krajnje imovine svakog od supružnika vrši se tako što se obe imovine procenjuju prema vrednostima dobara iz njihovog sastava na dan likvidacije režima, pri čemu se dobra iz sastava početne imovine procenjuju s obzirom na stanje u vreme zasnivanja režima,⁸³ dok se dobra iz sastava krajnje imovine procenjuju s obzirom na stanje u vreme prestanka režima.⁸⁴ Ustanovljeni neto dobitak (suficit) deli se na pola između supružnika, dok eventualni gubitak (deficit) tereti onog supružnika u čijoj se imovini pojavio. Odredbama CC dopuštena je mogućnost da supružnici svojim bračnim ugovorom predvide nejednaku podelu neto dobitka, uključujući i mogućnost ugovaranja klauzule po kojoj nadživelim supružniku pripada celokupni neto dobitak drugog supružnika.⁸⁵

Ukoliko supružnici ne uspeju da sporazumno izvrše obračun i deobu, svako od njih ovlašćen je da pokrene postupak pred sudom, koji odlučuje po pravičnosti.⁸⁶

7. Promena bračnog imovinskog režima

34. U toku braka supružnici mogu promeniti svoj bračni imovinski režim, potpuno ili delimično, neograničeni broj puta.⁸⁷ Ova mogućnost ustanovljena je Zakonom o reformi bračnog imovinskog režima 1965. godine,⁸⁸ čime je ukinut tradicionalni princip nepromenljivosti bračnog režima.

Zakonom su predviđeni relativno strogi uslovi pod kojima bračni režim može biti izmenjen: promena bračnog imovinskog režima vrši se u interesu porodice i dopuštena je tek po isteku najmanje dve godine od dana početka primene režima.⁸⁹

35. Supružnici koji žele da promene svoj bračni imovinski režim, dužni su da pred notarom zaključe (novi) bračni ugovor i da, potom, pred nadležnim sudom⁹⁰ zajedničkim predlogom pokrenu postupak za njegovo odobrenje.

Ukoliko sud utvrdi, nakod sprovedenog postupka, da su ispunjeni uslovi za promenu bračnog režima, donosi odluku kojom odobrava promenu. Promena neće biti odobrena ako sud oceni da je reč o zloupotrebi prava. Tako, npr. sud će odbiti zahtev za odobrenje promene ako

⁸³ Čl. 1571. CC.

⁸⁴ Čl. 1572. CC.

⁸⁵ Čl. 1581. st. 2. CC.

⁸⁶ Čl. 1578. CC, izmenjen i dopunjen čl. 34. Zakona br. 85-1372 od 23. decembra 1985. Smatra se da je ovaj način odlučivanja izvor nesigurnosti za supružnike i jedna od negativnih strana režima učešća u tekovini (<http://www.le-mariage.com/contrat3.htm>).

⁸⁷ Čl. 1397. st. 1. CC. Prema podacima iz literature, ova mogućnost se u praksi široko koristi. (Flour et Champenois, *Regimes matrimoniaux*, coll. U.A. Colin, n. 203.s., navedeno prema: Hauser, J.: Javni poredak u porodičnim odnosima, Pravni život, 9/2000, Tom I, str. 478.

⁸⁸ Zabrana promene bračnog režima pravdana je potrebom za stabilnošću, koju nameće javni poredak. (O tome, detaljno: Hauser, J.: op. cit., str. 477-478).

⁸⁹ Čl. 1396. st. 1. CC.

⁹⁰ Mesna nadležnost određena je po mestu zajedničkog prebivališta bračnih partnera (čl. 1397. st. 1. CC).

zaključiti da supružnici idu za tim da izigraju prava trećih lica, da izbegnu ispunjenje obaveza prema svojim ličnim ili zajedničkim poveriocima, da spreče plenidbu dobara i sl.

Odluka kojom se odobrena promena bražnog imovinskog režima odmah se upisuje u izmenjeni bračni ugovor.⁹¹

Predlog za odobrenje promene i sudska odluka kojom promena odobrena, objavljuju se na način predviđen odredbama Code de procédure civile. Ukoliko se jedan od supružnika bavi trgovinskom delatnošću, odluka se objavljuje pod uslovima i na način predviđen odredbama Trgovinskog registra.⁹²

U odnosu na supružnike, odobrena promena imovinskog bračnog režima proizvodi dejstvo od dana donošenja odluke. Da bi odobrena promena proizvela dejstvo prema trećim licima, neophodan je njen upis u akt o venčanju, s tim što odobrena promena proizvodi dejstvo po isteku tri meseca od dana izvršenog upisa. Medjutim, čak i kad nije izvršen upis promene, ona proizvodi dejstvo prema trećem licu ako su supružnici saopštili trećem licu da su promenili, u potpunosti ili delimično, svoj bračni režim.⁹³

Ukoliko sud odobri promenu imovinskog bračnog režima, treća lica čija su prava povredjena mogu napadati ovu odluku tzv. prigovorom trećeg lica, specifičnim pravnim lekom predviđenim odredbama Code de procédure civile.

36. Postupak za odobrenje promene bražnog imovinskog režima, uprkos tome što je jednostavan, u praksi ipak traje nekoliko meseci. S obzirom da je stvarno nadležan sud više instance, obavezno je advokatsko zastupanje, što povećava ukupne troškove postupka.

⁹¹ Čl. 1397. st. 4. CC.

⁹² Čl. 1397. st. 5. CC.

⁹³ Čl. 1397. st. 3. CC.